

2010-11-01

Sammanställning av intervjuer inför Jubileumsåret 2011

Av Susannah Gustafson

Under en period av åtta veckor har sammanlagt nio intervjuer genomförts med personal från Göteborgs Stadsmuseum. Tanken var från början att försöka se museets historia ur ett nytt perspektiv, genom dem som arbetat och arbetar på museet. Delvis blev det så men det som i högre grad framträdde i intervjumaterialet var tankar och värderingar kring museiyrket som sådant, museimedit och naturligtvis Göteborg Stadsmuseum specifikt.

Intervjufrågorna har berört informanternas personliga bakgrund, utbildning och tidigare yrkesliv men har fokuserat på verksamhet, kontinuitet och förändring på Göteborgs Stadsmuseum samt museiyrket som sådant och museet som arbetsplats. Med förankring i Göteborgs Stadsmuseums historia har jag sedan i intervjuerna, tillsammans med informanterna, velat göra ett utblickande mot framtiden. Vart är museerna på väg?

Sammanställningen av intervjumaterialet får ta sin början i tankar kring Stadsmuseets bildande 1993.

Stadsmuseet bildas

Med de gamla museernas samlingar som grund skulle ett nytt Stadsmuseum skapas i Göteborg i början av 1990-talet. En rad tidigare museer avvecklades, bl.a. Arkeologiska Museet och Industrihistoriska Museet. Det nya Stadsmuseet skulle inhysas i Historiska Museets lokaler i Ostindiska Huset på Norra Hamngatan. Flera av informanterna arbetade på de olika museer som då slogs samman. I intervjuerna har Stadsmuseets tillblivelse och effekterna av denna därför berörts av flera informanter som svar på frågan om vilken som varit den största förändringen på museet genom åren. Att man upplevt denna förändring som en smärtsam process har i flera fall blivit uppenbart. Av dem som arbetat genom denna process har frågor kring museet även följts av en önskan om en precisering. Vad menar jag när jag säger ”det här museet”? Syftas till Göteborgs Museum eller Göteborgs Stadsmuseum? Det blir tydligt att sammanslagningen och omorganiseringen fortfarande är levande för dessa informanter. En av informanterna menar att;

”Förändringen på 90-talet är den största och den genomsyrar ju hela museet än idag. Det kommer den väl att göra för all framtid. När sådana antikviteter som jag försvinner så uppfattar man ju det stora sammanslagna museet som det kraftfulla. Men jag kan ju se de olika delarna som bygger upp museet. Du ser ju kanske inte det och tänker inte så men jag umgås hela tiden med det tänkandet. Man ser ju vad som är från Arkeologiska museet och vad som är från Industrihistoriska museet.”¹

Att sammanslagningen och vad den innebär för vissa av informanterna är en viktig del av museets historia och att några informanter ser det som problematiskt i organisationen än

¹ Informant 1

idag framkommer i intervjuerna. Såhär uttryckte sig en annan informant om den förändring inom museet som sammanslagningen och bildandet av Stadsmuseet innebar;

”De flesta förändringar har ju både en fram och en baksida. När Stadsmuseet bildades och arkeologiska museet upphörde var det väldigt tråkigt. /.../ Samtidigt tror jag att det var nödvändigt för det var alldeles för liten enhet vid det laget. Det är svårt att få en verksamhet som ska drivas av tio-femton personer att vara flexibel och som har dåligt med resurser och sådär. Därför tror jag på sätt och vis att det var lyckligt att det blev som det blev. Sedan fanns det väldigt mycket av de gamla spökena kvar i väggarna. De gamla museerna levde ju kvar och gör det fortfarande. /.../ Man fungerade på olika sätt, man hade olika regler och det tar ett tag innan det där försvinner.”²

Tanken att sammanslagningen var ett resultat av aningslösa nedskärningar och en besvikelse över att det var just ”deras museum”, där de själva arbetade, som drabbades är något flera av informanterna ger uttryck för. Tankar som framkommit är bl.a. att organisationen aldrig riktigt började fungera efter sammanslagningen. Man upplevde det som att man fick slåss om tjänsterna eftersom det blev färre högre tjänster och någon informant menar att man kan ha antikvariska synpunkter på ombyggnationen av lokalen, Ostindiska Huset. På samlingsenheten fick man en känsla av att man ”slängdes ut” till Polstjärnegatan på Hisingen.

Hos de informanter som inte själva arbetade på något av de sammanslagna museerna, utan kommit till Göteborg Stadsmuseum under 2000-talet går tankarna i lite andra spår. Dessa informanter upplever inte i samma utsträckning att sammanslagningen på 90-talet är någonting som lever kvar på Göteborgs Stadsmuseum idag. Några informanter tycker visserligen att man kan ana något av de gamla museerna i dagens Stadsmuseum;

”Det finns ett samtal om att vi är så många olika museer och att det är så svårt att få ihop det som också är en retorik som är lätt att ta till ibland./.../ Samtidigt finns det olika sätt att ordna material som är rätt tydligt från de olika museerna i hur man skriver sin liggare och det handlar om hur man kommer in i materialet som tredje person när man ska försöka återerövra tekniken. /.../ Samtidigt är det enormt mycket kunskap i de här gamla traditionerna, personalen som jobbat på de olika museerna. Man kan inte kasta sådant överbord, det är bara dumt att göra det.”³

Andra menar att de inte alls kan se spår av sammanslagningen i den dagliga verksamheten utan beskriver talet om de olika museerna som något som går dem förbi eftersom de inte kan själva se spår av detta. Hur informanterna uppfattar den här delen av museets historia beror naturligtvis på många olika faktorer och för dem som inte själva arbetat på något av museerna vid sammanslagningen kanske det främst beror på i

² Informant 3

³ Informant 4

vilken mån man i sina praktiska arbetsuppgifter på dagens museum kommer i kontakt med de här frågorna.

Ostindiska Huset

En aspekt av sammanslagningen på 90-talet som alla informanter på ett eller annat sätt berörs av i dagens verksamhet är Göteborgs Stadsmuseums lokal, Ostindiska Huset, på Norra Hamngatan. Hur ser informanterna på att museet finns i en så speciell lokal?

Uppfört i mitten av 1700-talet för Ostindiska Kompaniets räkning utgör huset en lite speciell inramning för verksamheten. Åsikterna om Ostindiska huset går starkt isär och lokalerna ses som både en tillgång och en begränsning av informanterna. Bland de tankar som kommer fram är att Ostindiska Huset är ett kulturminne och att det är något man måste ta vara på, att huset ur publiksynpunkt är en attraktion i sig och att Ostindiska Huset är en fantastisk historisk miljö att få vistas i samt att det finns en charm i att försöka tackla svåra utrymmen i utställningssammanhang och övervinna dessa. En åsikt som skiljer sig från ovanstående är att;

”Ja, när man bestämde sig för att man skulle dra in alla museer och låta dem få Ostindiska Huset som arena blev det tyvärr så att finkulturen fick övervikt. Det här är ett 1700-tals hus som är synnerligen olämpligt som museibyggnad. Huset är ju byggnadsminne, du får inte göra vad du vill med det. Du kan inte spika i väggarna heller eftersom det är sten och betong. Det måste visas så mycket hänsyn så du kan aldrig göra någonting spännande i den här kåken./.../ Tegelhögen, brukar jag kalla den. Verksamheten passar sig inte i en sådan här kåk.”⁴

Att Ostindiska Huset i sig som museilokal upplevs påverka verksamheten på Göteborgs Stadsmuseum framkommer tydligt i intervjuerna. Att ha museum i en kulturhistorisk byggnad, förknippat med en viss historisk tid och kontext kan ytterligare diskuteras som en informant gör nedan;

”Man kan ju säga så att vi har ju ett hus, mitt inne i centrala Göteborg, ett hus från 1700-talet. 1700-talet som ju har kommit att formuleras som väldigt centralt för Göteborg i många sammanhang. På det sättet kan man ju tycka att det är jätteroligt och jätteskoj att vi kan få utgå från en kulturhistorisk plats som är så stor och upptar ett helt kvarter. Att vi kan rida på det och använda det på alla möjliga spännande kreativa sätt./.../ sedan kan man ju komma in på djupare frågor som handlar om vad vi ska förmedla till vår publik, hur vi förmedlar det och vad vi regenererar när vi gör våra utställningar i det här huset.”⁵

⁴ Informant 2

⁵ Informant 5

Museiyrket

Hur Ostindiska Huset i sig berikar och begränsar verksamheten för Göteborgs Stadsmuseum framkommer det alltså delade meningar om i intervjuerna. Men ett område där man kan konstatera att informanterna är betydligt mer överrens är i vad det innebär att arbeta på museum. Vad betyder yrkesrollen för den egna identiteten? Måste man vara eldsjäl för att arbeta på museum? Är museet fullt av konstnärssjälar som brinner för sitt yrke? En informant resonerar såhär;

”Även om jag kan säga, med mikrofonen framför näsan, att det finns en större procent galningar här än vad det finns i många andra världar./.../ Om du producerar kunskap och ska producera spännande installationer så kan du älska någonting och jag avsky det. Den konstnärliga viljan, eller sprängkraften kan göra att folk blir ovänner för livet./.../ Det kan jag ju tycka är en skapande kraft och en spänning man inte kan vara förutan. Man befinner sig i en konstnärlig dimension och då drar man ju till sig en del udda knäppgökar. Det kan vara väldigt bestämda människor som vill mycket och som är beredda att offra väldigt mycket och det klart att det kan skapa mycket konflikter.”⁶

Hos samtliga informanter finns en önskan om att tillhandahålla kunskap, någon sorts verklighet och något kvalitativt. Den gemensamma utgångspunkten för detta är ett starkt intresse och en önskan om att ”handbegripligt” arbeta med historien, föremålen och, i några fall, den konstnärliga ådran. Kanske är det dessa faktorer som gett upphov till tanken om museiarbetaren som en eldsjäl. Att man som museiarbetare befinner sig i en miljö med många likasinnade och att detta kan vara en källa till kreativitet men även vissa konflikter är något som fler informanter tar upp;

”Att samla så mycket humanister på ett och samma ställe är naturligtvis kul. Det finns en hake i det hela och det är att det finns väldigt många museimänniskor som lever för museet och för varandra, yrkeskåren. /.../ Vi är ju en lite udda yrkesgrupp. Många av oss är lite eldsjälar. Många är spotters, vi är entusiastiska och vi kan gå loss på en märklig fornlämning eller något udda industriföremål.”⁷

Samtliga informanter trivs med sitt yrke och ser det som en viktig del av den egna personligheten. Gemensamma deskriptiva ord kring yrkesrollen för flera informanter är frihet, kreativitet och utveckling. En av informanterna svarar såhär på frågan om vad museiyrket betyder;

”Att jag ideligen blir påmind, även när det är jobbigt och tråkigt, så berättar jag med trött röst vad jag gör på jobbet, då stirrar människor och säger ”vilket drömjobb”. Det där får man ha med sig. Hur mycket man än gnäller och hur mycket man än hackar så är det här ett vansinnigt privilegierat jobb. Man får jobba med

⁶ Informant 1

⁷ Informant 2

det man är utbildad till, hur många humanister får det? Det finns ett stort mått av frihet i det. Det inte bara finns kreativitet, det förväntas kreativitet. /.../ Man rör sig i ett ämne man älskar och man får använda sin kreativitet och man formar det i någon mån själv.”⁸

När det gäller frågan om vad museiyrket innebär rör sig fokus mellan ansvaret för att tillhandahålla kunskap om historia och att förhålla sig till och ställa frågor kring problematik i vår samtid. I ett arbete som flera beskriver som väldigt individuellt är dialogen ändå viktig;

”Det roligaste är när man får arbeta med ett material eller en frågeställning och gå in i den och verkligen vända och vrida på den. Sedan när man har gjort det färdigt får man möta andra människor och diskutera de frågeställningarna och se vad som händer i mötet med den andre. Är vi flera i samma tanke eller stöter man på patrull? Är det konstigt, pratar jag någon typ av ”museiska” här eller är det givet att man kan ta det till sig?”⁹

Anser informanterna att det finns skilda sätt att se på museiyrket mellan generationerna på museet? Någon informant menar att det funnits tillfällen i museets historia när det varit problematiskt att arbeta över generationsgränserna;

”Det blev ju väldigt konstig åldersfördelning på personalen. Det var väl egentligen i början av 1990-talet. Då fick vi en medelålder som låg väldigt högt. Då fick vi göra oss av med personal och sedan var det inga anställningar på ett bra tag. Det gjorde att vi fick ett glapp mellan oss gamlingar som var på väg mot pension och de yngre som var trettio år yngre. Det glappet var inte bra. Dels betar man sig lite annorlunda när man får den där åldersskillnaden. Sedan tror jag, det kanske är fel av mig men, att det fanns en lite för stor respekt från de yngre för oss gamla. Det var inte helt naturligt att komma och fråga om saker och ting, även om man gjorde det. Jag tror att vi försökte inbjuda till det men sedan är det ju alltid svårt med självklarheterna. Dem tänker man ju inte på att informera nykomlingar om.”¹⁰

Andra anser att det kan vara mer problematiskt att samarbeta över enhetsgränser på det stora museet. En av informanterna menar att det finns större skillnader i vad man uppfattar som grundpremissen och uppdrag som museianställd mellan enheter än mellan äldre och yngre kollegor. Informanten menar alltså att man i högre grad intar olika positioneringar och förhållningssätt till sin yrkesroll beroende på vilken roll man har i organisationen och den egna inställningen till äldre kollegor handlar snarare om att den kunskap som finns i huset måste tas till vara.

⁸ Informant 6

⁹ Informant 4

¹⁰ Informant 3

Vad är Göteborgs Stadsmuseum?

Många uppfattar att det finns förväntningar på en viss typ av kunskap på Göteborgs Stadsmuseum, förutom att museer är, som en informant uttryckte det, trevliga. Bland de tankar som framkommit är att här ska ”urgöteborgaren” känna igen sig i det nostalgiska, utan att man för den sakens skull blir ett hembygdsmuseum. Informanter talar om att Stadsmuseet skapar livskvalitet för invånarna och att man från museets personal förväntar sig kunskap om kultur och kulturarv. Man vill vända sig till den kundkrets som anser att kulturarv är otroligt viktigt att bevara och samtidigt är det ett mål från museets sida att sprida kunskapen om kulturarvet till fler. Att tillhandahålla kunskap är inte en roll museet har i samhället, utan snarare svaret på ett behov, menar en informant;

”Vi är resultatet, inte orsaken. Människan har ett enormt behov av att konstituera sitt förflutna, sin historia, sitt sammanhang och sin roll. Den rollen kallar vi museum. Det är ju samlingarna och historien men också känslan av att vi är lite ett tempel över det förflutna, precis som namnet säger. Om inte museet fanns så skulle vi uppfinna det. Tog vi bort alla museer idag skulle vi ha nya museer imorgon därför att det skulle finnas ett behov. Vi är på något sätt samhällets finhylla. Man ställer upp de där minnena och reseberättelserna och allt sådant som man ställer upp. Men det räcker ju inte riktigt sedan får vi skapa oss ett behov också. Det är behovet som undervisare och underhållare.”¹¹

Tanken om museet som en plats där kunskap om det förflutna finns att hämta återkommer i flera informanternas resonemang. En informant tycker sig exempelvis se att okunskapen om historien breder ut sig samtidigt som suget efter historia ökar i samhället. Med hjälp av historien kan man dra paralleller till sin samtid, menar informanten, och museets kunskap spelar en viktig roll i skolans värld. Hur ser man då på ansvaret för den här kunskapen man vill tillhandahålla? En av informanterna menar att det är lite pretentiöst att säga att man står på barrikaderna och värnar om kulturarvet;

”Paradoxen i det är att det blir ett slags personlig mission i det som handlar mer om vem man vill vara som person./.../ Vilka begär tillfredställs av ett sådant beteende? Är det mina begär av att tycka att jag är nyttig för samhället, gör jag någonting för samhället? Samtidigt behöver vi de där idealisterna som gör en massa saker, så jag vill inte förkasta det beteendet rakt av men jag är lite misstänksam inför det. Däremot tycker jag att vi på museerna har någon typ av uppdrag att vara lite motvalskärring, att inte vara så strömlinjeformade, att våga peta på saker och fråga var det såhär det var och vad är tidsandan nu, kan vi peka på det och kan vi förhålla oss till det med historien som någon typ av resonanslåda?”¹²

Ytterligare ett perspektiv på vad Göteborgs Stadsmuseum är och kan vara och ett sätt att se på museets roll i samhället är i egenskap av plattform där olika röster kan höras

¹¹ Informant 6

¹² Informant 4

och mötas och där man kan vara mer ifrågasättande. Att arbeta på museum är för flera informanter förknippat med ett sökande.

”Det är någonting som jag tycker är jätteviktigt i samhället, att ställa frågor, jobba bort ovissheten, rädslan och det är det starkaste för mig med museerna faktiskt. Att försöka skapa det själv, för mig, men också för våra besökare. En plattform för att söka.”¹³

En av informanterna som arbetat under många år på museet upplever en starkare tendens mot ett ifrågasättande inom museet och anser också att en mer öppen och synlig verksamhet har växt fram under åren;

”Det fungerade ju också bättre och bättre med att man förde ut vad vi egentligen håller på med. Lite av det här med isoleringen, att man håller sig innanför väggarna och isolerar sig från omvärlden. Då behöver man ju inte tala om vad man gör heller. Men jag tyckte det ändrades väldigt mycket under åren jag jobbade, både här och på andra museer. Men det var ingen självklarhet när jag började.”¹⁴

Gemensamt för samtliga informanter är viljan att nå ut till och finnas för allmänheten, man vill på olika sätt göra nytta, berika samhället och förmedla den kunskap man har. Det ifrågasättande perspektivet är en viktig komponent i detta arbete och genomsyrar resonemanget kring vilken roll museet har hos flera informanter;

”Kan vi med våra samlingar och med vår historia vara en trovärdig plats för dialog kring frågor som rör dem vi vill berätta om? /.../ Vi vill sträva efter att vara museer som kan göra skillnad med hjälp av många olika röster. En plats för dialog, en plats för möten och en plats där man kan då, kunskapsbaserat, ställa frågor kring våra samlingar för så ser vårt uppdrag ut idag.”¹⁵

Framtiden för museet

Inför Museets 150-års jubileum år 2011 pågår diskussionen för fullt om framtiden. Hur ska framtiden på Göteborgs Stadsmuseum se ut? Hur ser informanterna på framtiden för museet? En informant säger sig inte tro på det kulturhistoriska museet som medium i framtiden;

”Ja, man kan ju inte blunda för att det här mediet, museum, är litegrann på efterkälken idag. Det kommer nog att bli problem med museer i framtiden. Det är inte det första man kommer att satsa på. Detta beror naturligtvis på att vi har ett mediasamhälle

¹³ Informant 5

¹⁴ Informant 3

¹⁵ Informant 5

som är betydligt skickligare på alla plan, på att skildra, påverka, etc. /.../ det enda vi har som gör oss unika är att vi har samlingar och arkiv. Vi har alla föremål och sådant. Det gäller för oss att kunna ta vara på dem på ett bra sätt.”¹⁶

Det unika i att ha en stor samling av föremål är något som flera informanter pekar på som en av museets viktigaste styrkor och den tillgång som gör museet unikt. I den kunskap och de föremålssamlingar som finns på museet finns en del av samhällets minne och detta måste tas till vara och kunna föras med in i framtiden. En nödvändighet inför framtiden många informanter ger röst åt är den att blicka utåt mot andra delar av samhället, inkludera fler grupper och skapa en större känsla av närvaro i samhället för museet.

”Jag hoppas att den basen som finns här på museet, arbetsstyrkan, kan börja närma sig verkligheten där ute så som den ser ut för många olika människor mer effektivt och snabbare för vi är redan så sent ute. Det handlar om att kombinera det som vi som grupp på museet identifierar och ser som kulturhistoria med en ny värld, med en populärkultur som finns där ute som inte finns representerad här på museet i oss som grupp. En förståelse för det för att förstå hur man på bästa sätt kan nå den publiken, tror jag, strategier för det eftersträvar jag.”¹⁷

Att man från museets sida vill vara delaktig i omvärlden och att man även ser museet som en spegling av samhället framkommer i en annan informants resonemang;

”Om vi i morgon är monument över försvunnen storhet eller om vi i morgon är ett kulturhus bubblande av barn som blåser såpbubblor, det har jag ingen aning om. Vi är ju en spegling av samhället runt omkring oss hela tiden, ofrånkomligen, fast med viss fördröjning då.”¹⁸

Att museet befinner sig i ett förändringsskede är någonting alla informanter egentligen är överrens om men vart man är på väg är osäkert. Samtidigt är ju museet själv med och skapar sin framtid. En av informanterna uttrycker sig såhär om framtiden;

”Någonting kommer att hända med museerna på ett eller annat sätt. Jag tror att museerna kommer att gå från en utbildningsdiskussion med bildningsuppdrag till att handla mycket mer om identiteter av olika slag. Hur identiteter skapas och vilka vi är i det och hur vi blir dem vi är. Vi blir ju ingenting om vi inte har några minnen och det tror jag har att göra med integration och så. Vi är ju rätt homogena idag och det finns en strävan att vi ska bli mer heterogena. Det tror jag är en nödvändig utveckling. Det där med inkludering tror jag är jättecentralt./.../ Vi skulle egentligen samla in som aldrig förr. Det är ju nu vi ska ut och samla in och prata med alla människor som kommer från olika ställen. Då menar jag inte bara från alla

¹⁶ Informant 2

¹⁷ Informant 5

¹⁸ Informant 6

länder utan de som kommer från landsbygden. Vi är ju i en extrem urbaniseringsprocess./.../ Där tycker jag att museerna skulle gasa istället för krampa som jag uppfattar att man gör.”¹⁹

Tankar från ett tidigare jubileum

När museet fyllde 100 år 1961 gav man i samband med jubileet ut skriften ”Göteborgs Museum Hundra År 1861-1961-2061” Som titeln antyder utgår man från museets historia men blickar även mot framtiden. Följande citat är ett utdrag ur skriften;

”Samhället förändras och därmed människornas behov. Vi dröjer med tacksamhet vid de insatser, som gjorts under det gångna seklet, men känner det angeläget att söka tolka och fylla vår uppgift i den värld som är vår, med tanke på tider som ska komma.”

Citatet, undertecknat Per Nyström, från 1961, får med sin aktualitet för det samtal om museets framtid som förs på Göteborgs Museum idag, avsluta sammanfattningen av mitt material.

¹⁹ Informant 4